

Οι παράγοντες που ώθησαν τους φοιτητές του βασικού κύκλου σπουδών Γενικής Νοσηλευτικής 2003 στην επιλογή της Νοσηλευτικής

Authors: Μαρία Τζούλιου¹, Χρίστος Ανδρέου².

1. Νοσηλευτικός Λειτουργός SRN, BSc (Hons) Δίπλωμα Κοινωνικής Νοσηλευτικής
2. Νοσηλευτικός Λειτουργός, SRN, BSc (Hons)

Περίληψη

Ο σκοπός της εργασίας εστιάζεται στον εντοπισμό και διερεύνηση των παραγόντων προσέλευσης για επιλογή των νοσηλευτικών σπουδών από τους φοιτητές του βασικού κύκλου σπουδών Γενικής Νοσηλευτικής 2003 της Νοσηλευτικής Σχολής του Υπουργείου Υγείας της Κύπρου.

Το δείγμα αποτελείται από 154 φοιτητές του πιο πάνω κύκλου σπουδών. Η μεθοδολογία οργανώθηκε μέσα από συνδιασμό ποσοτικής και ποιοτικής προσέγγισης. Το εργαλείο συλλογής των δεδομένων αφορά δομημένο ερωτηματολόγιο με ανοικτού και κλειστού τύπου ερωτήσεις.

Η ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου SPSS. Τα ποιοτικά δεδομένα αναλύθηκαν σε πίνακες κωδικοποίησης, από κοινού και ταυτόχρονα από τους δύο μελετητές, προς αποφυγή τυχών ατομικών προκαταλήψεων ή πλάνης και προς διασφάλιση της αντικειμενικής εικόνας του συνόλου των δεδομένων.

Η ανάλυση και συζήτηση των αποτελεσμάτων προσανατολίζεται στους παράγοντες που επηρέασαν την επιλογή των φοιτητών για εισδοχή στον κλάδο των Νοσηλευτικών σπουδών. Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, ο βαθμός ενημέρωσης για τη Νοσηλευτική πριν την εισδοχή, τα προσωπικά και εξωγενή κίνητρα και οι προσδοκίες που ώθησαν την επιλογή της Νοσηλευτικής από τους φοιτητές του δείγματος, αποτελούν τα κεντρικά σημεία στη διατριβή του θέματος.

Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι το φύλο και ο τόπος διαμονής δεν επηρέασαν την επιλογή των Νοσηλευτικών σπουδών. Η σημαντικότερη πηγή ενημέρωσης πριν την εισδοχή στη νοσηλευτική εκπαίδευση ήταν νοσηλεύτές/τριες του οικείου κοινωνικού περιβάλλοντος. Το ισχυρότερο προσωπικό κίνητρο προσέλευσης αφορούσε την επιθυμία για παροχή βοήθειας στο συνάνθρωπο, ενώ το ισχυρότερο εξωγενή κίνητρο εντοπίζεται στη σίγουρη επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση. Ο κυριότερος λόγος πιθανής αποφυγής του επαγγέλματος της Νοσηλευτικής ήταν οι «κακές εργασιακές συνθήκες».

Abstract

The aim of study is to examine the factors that influence the selection of General Nursing Studies. The sample is consisted from 154 (1 si year) students of the General Nursing course of the School of Nursing - Ministry of Health in Cyprus. The process of methodology is based on a quantitative approach and the collection of data was facilitated by a questionnaire with open and closed ended questions. The statistical package SPSS **was** used in the data analysis.

The greatest infernal (personal) motive for the selection of general nursing studies among the sample was the willing for caring. Furthermore, the greatest external motives were the believes and expectations for the professional and economical restoration. In addition, it was revealed that the best source of information gathering for the sample, before the selection of Nursing studies, have been other professionals from their own environment.

On the contrary, the sex and the place of living did not influence their choice. Moreover, the most obvious reason for rejecting nursing studies, according to the answers, **was** "bad working conditions"

1. Εισαγωγή

Η έλλειψη νοσηλευτικού προσωπικού απασχολεί διαχρονικά και εξακολουθεί να ταλανίζει τον τομέα της υγείας τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό. Οι διάφορες χώρες εκπονούν και θέτουν σε εφαρμογή στρατηγικά σχέδια δράσης για προσέλκυση φοιτητών στη Νοσηλευτική εκπαίδευση, αποσκοπώντας την απάβλυνση του προβλήματος και την αντιμετώπιση των αυξανόμενων αναγκών στον τομέα της υγείας. Ωστόσο, η εξασφάλιση της επάρκειας σε δυναμικό στελέχωσης, εγκυμονεί κινδύνους έκπτωσης στην ποιότητα των υπηρεσιών υγείας, όταν τα ελάχιστα κριτήρια αποδοχής και εισδοχής στη Νοσηλευτική εκπαίδευση δεν διασφαλίσουν ορθολογιστικά (Fitzpatrick et al, 1992; While and Blackmail, 1998).

Ο σκοπός της παρούσας ερευνητικής εργασίας εστιάζεται στον εντοπισμό και διερεύνηση των παραγόντων προσέλκυσης και επιλογής των νοσηλευτικών σπουδών από τους φοιτητές του βασικού κύκλου Γενικής Νοσηλευτικής 2003 της Νοσηλευτικής Σχολής του Υπουργείου Υγείας της Κύπρου.

Η περιορισμένη σχετική βιβλιογραφία επί του θέματος, στην Κύπρο, αποτέλεσε το σημαντικότερο εφαλτήριο για τη διεξαγωγή της εργασίας αυτής. Η χρησιμότητα της σηματοδοτείται μέσα από την προσπάθεια της διεύρυνσης των προοπτικών για συνεχή αναβάθμιση και διασφάλιση της ποιότητας των εισδοχών στη Νοσηλευτική εκπαίδευση

Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, ο βαθμός ενημέρωσης πριν την επιλογή, τα προσωπικά και εξωγενή κίνητρα και οι προσδοκίες που ώθησαν την επιλογή των φοιτητών του δείγματος, αποτελούν τα κεντρικά σημεία στη διατριβή του θέματος.

2. Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας

Οι πρόσφατες έρευνες στο διεθνή χώρο αποκαλύπτουν ποικίλα και συχνά αντικρουόμενα ευρήματα. Οι Seccombe & Smith, (1996) εντοπίζουν αυξημένα ποσοστά εισδοχής στις νοσηλευτικές σπουδές σε παγκόσμια κλίμακα, ενώ οι Vanhaneri & Janhoneri,

(2000) τεκμηριώνουν το φαινόμενο της μαζικής αποχώρησης φοιτητών από αυτές. Οι διεθνείς ερευνητικές προσπάθειες επιχειρούν ποικιλοτρόπως να αναλύσουν και να συζητήσουν τις διάφορες παραμέτρους προσέλκυσης ή αποτροπής της επιλογής των νοσηλευτικών σπουδών, μέσα από τις δηλωμένες αξίες, στάσεις, πεποιθήσεις και επαγγελματικές προσδοκίες των φοιτητών της Νοσηλευτικής. Οι μεταβλητές του θέματος είναι πολυδιάστατες. Τα ευρήματα των μελετών παρουσιάζουν σημαντική διαφορετικότητα τόσο μεταξύ των φύλων, όσο και μεταξύ των χωρών.

2.1 Φυλοσύνδετοι παράγοντες

Σύμφωνα με τους **Murray & Chambers (1990)**, οι γυναίκες επιλέγουν τη νοσηλευτική προσδοκώντας κοινωνική και επαγγελματική υπόσταση, σε αντίθεση με τους άνδρες που αναζητούν την εργασιακή ικανοποίηση και την επαγγελματική αυτονομία.

H Boughn (2001) μέσα από μια διαχρονική φαινομενολογική προσέγγιση διαπίστωσε αρκετές ομοιότητες αλλά συνάμα και διαφορές μεταξύ των φύλων, όσον αφορά τους παράγοντες προσέλκυσης για επιλογή νοσηλευτικών σπουδών. Οι ομοιότητες εντοπίζονται σε παραμέτρους που αφορούν την ενημέρωση και θετική προβολή της νοσηλευτικής μέσα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ), την επιθυμία για αλτρουιστική προσφορά φροντίδας και τις προοπτικές για επαγγελματική ανέλιξη. Οι διαφορές αφορούσαν τις προσδοκίες τους για επαγγελματική εξουσία, τις συνθήκες εργασίας και τις μισθοδοτικές απολαβές. **Οι άνδρες προσδοκούσαν τη χρήση εξουσίας προς το συμφέρον του επαγγέλματος, ενώ οι γυναίκες έναντι των συναδέλφων και ασθενών.** Ως εκ τούτου και νοούμενου ότι το 97% του παγκόσμιου νοσηλευτικού πληθυσμού είναι γυναίκες, θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι, οι μελλοντικές προοπτικές για βελτίωση των εργασιακών συνθηκών και των απολαβών του επαγγέλματος, σε διεθνή κλίμακα, θεωρούνται μηδαμινές. Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής επαληθεύουν πλήρως αρκετές από τις προηγούμενες μελέτες του θέματος

(Ocrainec, 1994; Streubert, 1994; Kelly & Kobb, 1991; Boughn & Lentini A, 1999).

Ωστόσο, οι προσδοκίες των νεοεισερχομένων στη νοσηλευτική, σε διαπολιτισμικό επίπεδο και ανεξαρτήτως φύλου, όπως φαίνεται, επηρεάζονται άμεσα από παράγοντες που αφορούν την κουλτούρα, το πολιτισμικό και το κοινωνικό-οικονομικό υπόβαθρο κάθε χώρας.

2.2 Διεθνή δεδομένα

Οι φοιτητές της Νοσηλευτικής στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής εμφανίζονται θετικά τοποθετημένοι έναντι της ακαδημαϊκής επιλογής τους και της μελλοντικής επαγγελματικής σταδιοδρομίας τους στη νοσηλευτική (Mendez & Louis, 1991; Boughn & Lentini, 1999; Beck, 2000). Οι Kersten et al (1991) και Beck (2000) συγκλίνουν ότι οι συχνότερες αιτίες προσέλκυσης για επιλογή νοσηλευτικών σπουδών αφορούν την επιρροή συγγενών και επαγγελματιών υγείας, την επιθυμία για παροχή φροντίδας στον άνθρωπο, το ενδιαφέρον για την επιστήμη, τις ευνοϊκές δυνατότητες για οικονομική αποκατάσταση.

Τα ευρήματα των Williams et al (1997) ταυτίζονται στο πλαίσιο των προηγούμενων δεδομένων. Η μελέτη εντοπίζει τις απόψεις και προσδοκίες των φοιτητών του Καναδά και ισχυρίζεται ότι ο σημαντικότερος παράγοντας της επιλογής νοσηλευτικών σπουδών ήταν η ιδανική επαγγελματική εξασφάλιση. **Ως εκ τούτου, συμπεραίνεται ότι οι υψηλές μισθοδοτικές απολαβές και οι ευνοϊκές εργασιακές συνθήκες στις χώρες αυτές, προφανώς να επηρεάζουν θετικά στην επιλογή του νοσηλευτικού επαγγέλματος.**

Αντίθετα, στην Αυστραλία εμφανίζονται διαφορετικά δεδομένα. Οι φοιτητές δηλώνουν ότι το νοσηλευτικό επάγγελμα παρουσιάζει μειωμένες προοπτικές για επαγγελματική ανέλιξη και κοινωνική αναγνώριση (Do00s et al, 1991). Το γεγονός αυτό αποτελεί ένα σοβαρό αποτρεπτικό παράγοντα για τους απόφοιτους της Μέσης εκπαίδευσης για επιλογή της Νοσηλευτικής.

Η Moule (1995) τονίζει ότι η επιλογή των

φοιτητών της Αγγλίας επηρεάστηκε από την ποικιλότητα της νοσηλευτικής άσκησης μέσα από την ολιστική και εξατομικευμένη προσέγγιση του ατόμου, καθώς και τις προσδοκίες τους για εμπλοκή σε μια διεπιστημονική ομάδα υγείας με αυτονομία ρόλων. Οι Brown & Foskett (1999) επισημαίνουν ότι η εμπλοκή των Βρετανών στη Νοσηλευτική εξαρτάται άμεσα από το υψηλό κύρος και τα ποιοτικά επίπεδα του επαγγέλματος. **Η γνώση των χαρακτηριστικών παραμέτρων του νοσηλευτικού επαγγέλματος από τα άτομα αυτά και μάλιστα πριν την ενεργητική εμπλοκή τους στο επάγγελμα, υποδηλώνει σαφέστατα την καλά οργανωμένη και επιτυχημένη ενημέρωση / προβολή της Νοσηλευτικής στο πεδίο της Μέσης εκπαίδευσης.**

Η διαχρονική μελέτη της Manninen (1998) στη Φινλανδία εντοπίζει ότι ο κυριότερος παράγοντας προσέλκυσης των φοιτητών ήταν η προσδοκία τους για συμμετοχή στην προαγωγή και αποκατάσταση της υγείας μέσα από ένα διεπιστημονικό επάγγελμα. Εντούτοις, οι Vanhanen & Janhonen, (2000) αποκαλύπτουν ότι οι προσδοκίες των φοιτητών αυτών δεν εκπληρώθηκαν σε καμία περίπτωση, λόγω χάσματος και σύγκρουσης μεταξύ των δεδομένων της Νοσηλευτικής θεωρίας και της κλινικής πράξης. Ο λόγος αυτός αφορούσε τη σημαντικότερη αιτία της αποχώρησης τους από τη Νοσηλευτική εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, οι διεθνείς μελέτες (Stevens & Walker, 1993; Glossop, 2002; Larsen et al, 2003), αποδεικνύουν ότι οι σημαντικότεροι λόγοι αποχώρησης των φοιτητών συμπεριλαμβάνουν την εσφαλμένη επιλογή καριέρας, τις αντίξοες εργασιακές συνθήκες (σύστημα βάρδιας), το ανασφαλές περιβάλλον (κίνδυνοι από μεταδοτικά και άλλα νοσήματα), **το χαμηλό επαγγελματικό κύρος σε δυσανάλογη σχέση με τα υψηλά ακαδημαϊκά προσόντα και οι χαμηλές απολαβές σε σύγκριση με τον φόρτο της εργασίας και την εργασιακή ευθύνη.**

2.3 Επιλογή Νοσηλευτικών σπουδών στον Ελλαδικό χώρο

Το επάγγελμα της Νοσηλευτικής φαίνεται να διατηρεί χαμηλά επίπεδα αποτίμησης μεταξύ του Ελληνικού λαού και των υποψηφίων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση Δαμολιάτης κ.ά. (1991). Οι Φαρσόη κ.ά. (1993) επισημαίνουν ότι το γεγονός αυτό οφείλεται στο μειωμένο κύρος του επαγγέλματος και τις «**άσχημες**» εργασιακές συνθήκες. Ταυτόχρονα, αποδεικνύουν ότι οι μοναδικοί λόγοι που οι φοιτητές καταλήγουν στις νοσηλευτικές σπουδές αφορούν τη σίγουρη και μόνιμη επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση. Αναμφίβολα, γίνεται εμφανές ότι **οι υψηλές και «φιλοσοφημένες» προσδοκίες και πεποιθήσεις των φοιτητών του διεθνή χώρου, δεν συνταυτίζονται με τις απόψεις των φοιτητών της Νοσηλευτικής στην Ελλάδα, που προσανατολίζονται αποκλειστικά σε «υλιστικές» παραμέτρους.**

Οι **Κοτζαπασάκη** κ.ά. (2003) διερεύνησαν τις αξίες, στάσεις, και πεποιθήσεις των φοιτητών της Νοσηλευτικής στα ΤΕΙ Αθηνών, για την επαγγελματική σταδιοδρομία τους στη Νοσηλευτική. Τα αποτελέσματα τους επιβεβαιώνουν μερικώς τα ευρήματα των προγενέστερων μελετών. Οι φοιτητές εισέρχονται στη νοσηλευτική εκπαίδευση με φιλοδοξίες που αφορούν την επιλογή ενός επιστημονικού επαγγέλματος που συνδυάζει αυτονομία, χρήση τεχνολογίας, ασφάλεια περιβάλλοντος, εργασιακή ικανοποίηση και σίγουρη οικονομική αποκατάσταση. Ωστόσο, οι φιλοδοξίες αυτές αποδυναμώνονται και αναδιαμορφώνονται κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους. Το πρόβλημα εστιάζεται στην άσκηση της Νοσηλευτικής στον κλινικό χώρο και στην ανάγκη βελτίωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας. **Το χάσμα μεταξύ της θεωρίας και της πράξης απεικονίζεται ευκρινέστατα ενώ παράλληλα, εκδηλώνονται απόψεις που αφορούν την ατομική ανασφάλεια στο νοσοκομειακό περιβάλλον και τη μειωμένη επαγγελματική αυτοεκτίμηση.**

2.4 Κύπρος: Αυξανόμενες ανάγκες υγείας

Η περιορισμένη βιβλιογραφία που να ανταποκρίνεται στα Κυπριακά δεδομένα του θέματος αποτελεί γεγονός.

Η μοναδική, σχετικά συναφής, βιβλιογραφική αναφορά εντοπίζεται στην ερευνητική μελέτη της **Antoniou** (1987). Η μελέτη διεξήχθη κατά τη χρονική περίοδο 1978 - 1984 και εστιάζεται στη διερεύνηση των λόγων αποχώρησης των φοιτητών από τη Νοσηλευτική Σχολή Κύπρου. Η μεθοδολογία προσανατολίζεται στη σύγκριση των δεδομένων μεταξύ δύο δειγματικών ομάδων. Η πρώτη ομάδα αποτελείτο από φοιτητές που είχαν αποχωρήσει και η δεύτερη από φοιτητές που είχαν ολοκληρώσει το πρόγραμμα της εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια της πιο πάνω χρονικής περιόδου. Οι μεταβλητές των συγκρίσεων περιελάμβαναν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, τα κίνητρα και τις προσδοκίες των ατόμων για επιλογή της Νοσηλευτικής, τις αξίες και τις στάσεις τους έναντι του επαγγέλματος και της νοσηλευτικής εκπαίδευσης. **Τα ευρήματα αποδεικνύουν ότι τα δημογραφικά χαρακτηριστικά και των δύο ομάδων (φύλο, τόπος διαμονής, ακαδημαϊκό και κοινωνικό - οικονομικό επίπεδο γονέων) δεν επηρέασαν την επιλογή τους για εισδοχή στις νοσηλευτικές σπουδές. Ωστόσο, ο κυριότερος παράγοντας / λόγος που ώθησε τα άτομα αυτά στην επιλογή της νοσηλευτικής ήταν η σίγουρη επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση. Ο δεύτερος σημαντικός λόγος αφορούσε τη θετική παρότρυνση από τους γονείς και άτομα του οικείου κοινωνικού περιβάλλοντος τους.**

Τα συμπεράσματα της πιο πάνω μελέτης ισχυρίζονται ότι η επιλογή των Νοσηλευτικών σπουδών ήταν δυσανάλογη με τους επαγγελματικούς προσανατολισμούς των ατόμων αυτών αφού, η **πλειοψηφία του δειγματικού πληθυσμού στις δύο ομάδες δήλωσε ότι δεν είχε καμία ιδιαίτερη κλήση προς το επάγγελμα.** Παράλληλα, επισημαίνεται ότι η ενημέρωση που έτυχαν για το επάγγελμα της Νοσηλευτικής πριν την εισδοχή τους στη Σχολή θεωρήθηκε ανεπαρκής και σε αρκετές περιπτώσεις εσφαλμένη.

Ωστόσο, η πιο πάνω μελέτη έχει εκπονηθεί πριν 2 δεκαετίες. Τα ευρήματα και συμπεράσματα της προφανώς να χρήζουν ενδιαφέρουσας αντιπαραβολής με τα αποτελέσματα της παρούσας.

3. Μεθοδολογία

3.1 - Στρατηγική της Έρευνας

Ο συνδυασμός των δύο προσεγγίσεων ποσοτική και ποιοτική παρατηρείται συχνά και επιλέγηκε ως η καταλληλότερη μέθοδος για τη συγκεκριμένη περίπτωση.

Η συλλογή ποιοτικών δεδομένων και η σύγκριση τους με τα ποσοτικά κρίθηκε ιδιαίτερα σημαντική για σκοπούς επαλήθευσης και αντικειμενικότητας των αποτελεσμάτων. Εξάλλου, η ερευνητική δραστηριότητα επικεντρώνεται στις προσωπικές απόψεις των υποκειμένων του δείγματος. Η παράλειψη της χρήσης του συνδυασμού των δύο προσεγγίσεων στην παρούσα, προφανώς να περιορίζει τις δυνατότητες του εργαλείου κατά τη συλλογή των δεδομένων.

Συγκεκριμένα, τα ποσοτικά δεδομένα της μελέτης επιδιώκουν να καθορίσουν δεδομένα / παράγοντες, ενώ τα ποιοτικά να επεξηγήσουν, να στοιχειοθετήσουν, να τεκμηριώσουν και τέλος να επαληθεύσουν ή να απορρίψουν τα ποσοτικά. Έτσι, η στρατηγική της μεθοδολογίας επιχειρεί να διερευνήσει τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν θετικά και προσελκύουν την επιλογή της Νοσηλευτικής ενώ παράλληλα, αποσκοπεί στον εντοπισμό και συζήτηση των παραγόντων που πιθανό να δρουν αποτρεπτικά.

Σημαντική θεωρείται η διερεύνηση της επιρροής του φύλου και των λοιπών δημογραφικών χαρακτηριστικών, σε συνάρτηση με τις προσωπικές προσδοκίες των ατόμων που επέλεξαν τις Νοσηλευτικές σπουδές.

3.2 - Πληθυσμός και Δείγμα

Ο πληθυσμός της μελέτης αφορά το σύνολο των (πρωτοετών) φοιτητών του βασικού κύκλου σπουδών Γενικής Νοσηλευτικής 2003. Ο συνολικός αριθμός των φοιτητών αυτών κατά την εισδοχή τους στη Νοσηλευτική Σχολή τον Οκτώβριο 2003 ήταν **205**. Οι 16 από αυτούς είχαν διακόψει τις σπουδές πριν τη διαδικασία της συλλογής των δεδομένων, οι **20** συμμετείχαν **μόνο** στην πιλοτική μελέτη, αριθμός 12 ατόμων απουσίαζαν

κατά την ημέρα της διανομής του ερωτηματολογίου και **3** άτομα εξέφρασαν την επιθυμία να μην συμμετάσχουν στο δείγμα της έρευνας. (**N = 154**).

Η επιλογή των πρωτοετών φοιτητών στηρίζεται στο γεγονός ότι η εισδοχή τους στη νοσηλευτική εκπαίδευση είναι σχετικά πρόσφατη. Ο λόγος για την επιλογή ολόκληρου του πληθυσμού ως δείγμα, συνηγείται στην ενίσχυση της ακρίβειας, της αξιοπιστίας, της εγκυρότητας και της γενίκευσης των αποτελεσμάτων.

3.3 - Πιλοτική μελέτη

Η πιλοτική μελέτη αφορούσε δείγμα **20** πρωτοετών φοιτητών που εργάζονταν για κλινική άσκηση στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας και επιλέγηκαν μέσω της απλής τυχαίας δειγματοληψίας. Τα άτομα του δείγματος δεν συμμετείχαν στη μεταγενέστερη συλλογή των δεδομένων από τον ευρύτερο πληθυσμό.

Η πιλοτική μελέτη αποσκοπούσε να διαπιστώσει τα δυνατά και αδύνατα σημεία του εργαλείου και της μεθοδολογίας πριν από την γενική εφαρμογή τους. Τα σημαντικότερα σημεία αναφοράς των ερευνητών κατά την πιλοτική μελέτη αφορούσαν :

- Διαπίστωση και αξιολόγηση του τρόπου ανάλυσης των δεδομένων
- Απαλλαγή δυσμενών πιθανοτήτων τυχών καθοδήγησης ή προκατάληψης των ερευνητών σε βάρος της αντικειμενικής ανταπόκρισης των υποκειμένων
- Έλεγχος και καθορισμός του χρονικού πλαισίου απάντησης του ερωτηματολογίου

3.4 - Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από πέντε μέρη τα οποία περιελάμβαναν κλειστού και ανοικτού τύπου ερωτήσεις, προς εξασφάλιση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων, αντίστοιχα. Ο συνολικός αριθμός των ερωτήσεων ανέρχεται στις **27**, ενώ ο απαιτούμενος χρόνος, όπως είχε υπολογιστεί για

τη συμπλήρωση του, δεν υπερέβαινε τα πέντε (5) λεπτά.

Η σειρά των ερωτήσεων καθορίστηκε με προσοχή στη λεπτομέρεια, έτσι ώστε οι ερωτηθέντες να καθοδηγούνται μέσα από ένα λογικό συνειρμό. Η τελική επιμέλεια είχε σαν αποτέλεσμα λιτές και κατανοητές ερωτήσεις, με προσεκτική και σαφή διατύπωση.

Το **Μέρος Α'** αφορούσε αποκλειστικά δεδομένα δημογραφικού χαρακτήρα. Τα δεδομένα περιλάμβαναν τις μεταβλητές του φύλου, τόπου διαμονής, ακαδημαϊκή μόρφωση των γονέων.

Οι ερωτήσεις του **Μέρους Β** ήταν ανοικτού τύπου και αναζητούσαν τις προσωπικές απόψεις του δείγματος όσον αφορά:

- την πηγή της καλύτερης ενημέρωσης που έτυχαν πριν την επιλογή της νοσηλευτικής
- τους σημαντικότερους λόγους παρακίνησης για επιλογή της νοσηλευτικής
- τους σημαντικότερους λόγους που τυχών αποτρέπουν την επιλογή της νοσηλευτικής

Το **Μέρος Γ'** και **Μέρος Δ'** αφορούσε τις πηγές ενημέρωσης πριν την επιλογή της Νοσηλευτικής και τους παράγοντες που επηρέασαν την τελική επιλογή, αντίστοιχα. Οι μετρήσεις των ποσοτικών δεδομένων στα δύο αυτά μέρη του ερωτηματολογίου εξασφαλίστηκαν μέσα από τεχνικές κλιμάκωσης. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα **Likert** γιατί μέσα από αυτή, κάθε καταγραφή περιγράφει μια ειδική και απόλυτα εξατομικευμένη άποψη.

Ταυτόχρονα, η αντικειμενική, έγκυρη και αξιόπιστη μέτρηση των απαντητικών τάσεων εξυπηρετήθηκε από την τεχνική της επανάληψης αναφρασμένων ερωτήσεων μέσα στα διάφορα μέρη του ερωτηματολογίου.

Το τελευταίο μέρος (**Μέρος Ε**) αφορούσε μια ανοικτή ερώτηση για παράθεση προσωπικών απόψεων και πεποιθήσεων μέσα από την προσπάθεια της εξασφάλισης χρήσιμων δεδομένων που τυχών δεν συμπεριλαμβάνονταν στο ερωτηματολόγιο.

Το παρόν ερωτηματολόγιο αφορούσε ουσιαστικά ένα εργαλείο συλλογής τόσο ποιοτικών όσο και ποσοτικών δεδομένων. Ο σκοπός του συνδυασμού των δεδομένων διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο κατά την ανάλυση και συζήτηση των αποτελεσμάτων μέσα από αλληπάλληλες συγκρίσεις.

Η εσωτερική συνέπεια του εργαλείου δια-κριβώθηκε με το συντελεστή **Cronbach α (άλφα)**. Η φυσιολογική τιμή κυμαίνεται μεταξύ .00 και 1.00. (**Cronbach α = 0,75**) Η σταθερότητα των αποτελεσμάτων διαπιστώθηκε μέσω της διαδικασίας «δοκιμασίας - επαναδοκιμασίας» (**test-retest**). Η σύγκριση των απαντήσεων έφερε ενδείξεις υψηλού βαθμού αξιοπιστίας.

3.5 - Συλλογή Δεδομένων

Το σοβαρότερο μειονέκτημα στη χρήση του ερωτηματολογίου είναι ο χαμηλός βαθμός ανταπόκρισης με άμεσο αποτέλεσμα να υπονομεύεται η εγκυρότητα της μελέτης. Ως εκ τούτου, προς αποφυγή τέτοιου φαινομένου και για να παροτρυνθούν οι συμμετέχοντες να απαντήσουν και να επιστρέψουν τα ερωτηματολόγια εφαρμόστηκαν τα πιο κάτω:

1. Προσωπική επαφή με το δείγμα, παραχώρηση πληροφοριών και επεξηγήσεων για το σκοπό και τους στόχους της έρευνας.
2. Η ελκυστική και επιμελημένη εμφάνιση του εντύπου, αποσκοπούσε να προσελκύσει το ενδιαφέρον και να ωθεί τη συμπλήρωση και την έγκαιρη επιστροφή του.
3. Η συμπλήρωση και επιστροφή του ερωτηματολογίου δεν ήταν υποχρεωτική.
4. Τα ερωτηματολόγια παραχωρήθηκαν προσωπικά σε κάθε άτομο του δείγματος, σε συγκεκριμένη ημερομηνία και ώρα.

3.6 - Ανάλυση δεδομένων

Η διαδικασία της ανάλυσης των δεδομένων διεξήχθη από κοινού και ταυτόχρονα από τους δύο μελετητές, προς αποφυγή τυχών ατομικών προκαταλήψεων ή πλάνης και προς διασφάλιση της αντικειμενικής εικόνας του συνόλου των δεδομένων.

Τα ποσοτικά δεδομένα αρχικά κωδικοποιήθηκαν και καταγράφηκαν σε φύλλο εργασίας της **Microsoft Excel**. Η ανάλυση τους πραγματοποιήθηκε στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, μέσω του Στατιστικού Πακέτου Κοινωνικών Επιστημών (**SPSS**).

Στην παρούσα μελέτη ο συνδυασμός ερωτήσεων ανοικτού και κλειστού τύπου, αποσκοπούσε στην περαιτέρω συλλογή βιωματικών πληροφοριών αλλά και στην διεξαγωγή συγκρίσεων και επαλήθευσης μεταξύ των ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων.

Αρχικά, το υλικό οργανώθηκε, κωδικοποιήθηκε και καταχωρήθηκε σε τρεις (3) συνολικά πίνακες. Ο πρώτος πίνακας αφορούσε τις κωδικοποιημένες δηλώσεις στην ιεράρχηση των πηγών ενημέρωσης, ο δεύτερος τις δηλώσεις άμεσης επιρροής για την τελική απόφαση στην επιλογή της Νοσηλευτικής και ο τρίτος πίνακας τις δηλώσεις των λόγων αποτροπής της επιλογής της Νοσηλευτικής.

Ακολουθώς, υπολογίστηκε η εκατοστιαία αναλογία της τάσης για κάθε κωδικοποιημένη δήλωση. Με αυτό τον τρόπο εξυπηρετήθηκε η δυνατότητα άμεσης πρόσβασης, περιγραφής και αναφοράς στα ποιοτικά δεδομένα, χωρίς οι μελετητές να είναι συνεχώς υποχρεωμένοι να ανατρέχουν τα δεδομένα.

3.7 - Θέματα Δεοντολογίας

Τα άτομα του δείγματος της παρούσας σε καμία περίπτωση δεν είχαν εκτεθεί σε επικίνδυνες διαδικασίες ή χρήση εξοπλισμού. Η πιθανότητα πρόκλησης βλάβης θεωρήθηκε ανύπαρκτη. Η αρχή της διαφάνειας και της αιτιολόγησης διασφαλίστηκε πλήρως αφού, τα άτομα του δείγματος είχαν καταλήξει απρόσκοπτα σε πληροφορημένες και εκούσιες αποφάσεις για τη συμμετοχή τους στη μελέτη. Το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο και άκρως εμπιστευτικό.

Η ηθική δεοντολογία των ερευνητικών δραστηριοτήτων του διεθνούς χώρου διέπεται από Εθνικές Επιστημονικές Επιτροπές. Η απουσία παρόμοιας Επιτροπής για τα Κυπριακά δεδομένα οδήγησε στην εξασφάλιση

σχετικής άδειας για διεξαγωγή ερευνητικής εργασίας από το Τμήμα Νοσηλευτικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Υγείας, σε συνεργασία με τη Νοσηλευτική Σχολή.

3.8 - Αδυναμίες και Περιορισμοί Έρευνας

Η συμβολή, καθοδήγηση και επίβλεψη που έτυχαν από την Προϊστάμενη Εκπαιδευτικής Έρευνας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου, κατά το σχεδιασμό και τη διεξαγωγή της μελέτης, θεωρήθηκε καθοριστικά ευεργετική στην ελαχιστοποίηση, στην πρόληψη ή αντιμετώπιση των πιθανών τρωτών σημείων της έρευνας.

Η εργασία διεξήχθη μεταξύ Μαρτίου 2004 - Ιουνίου 2004, κατά τον ελεύθερο χρόνο των συγγραφέων. Ο περιορισμένος χρόνος πιθανό να θεωρηθεί ως αρνητικός παράγοντας γιατί ανάγκασε την επιτάχυνση των εργασιών.

Το οικονομικό κόστος ουσιαστικά αφορούσε τη γραφική ύλη για την έκδοση της μελέτης και τον πολλαπλασιασμό των ερωτηματολογίων της. Η δακτυλογράφηση, το εκτύπωμα και η φιλολογική επιμέλεια αναλήφθηκε αποκλειστικά από τους συγγραφείς. Η ανάλυση των δεδομένων δεν προνοούσε οικονομικό κόστος.

Η απουσία των επιλογών για Ανώτερη και Μεταπτυχιακή εκπαίδευση στις ερωτήσεις καταγραφής του μορφωτικού επιπέδου του πατέρα και της μητέρας στο μέρος του ερωτηματολογίου που αφορά τα δημογραφικά στοιχεία, θεωρήθηκε σημαντική παράλειψη. Η παράλειψη αυτή ίσως να επηρεάζει την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων στα συγκεκριμένα δεδομένα, αφού η καθαρή εικόνα του μορφωτικού επιπέδου των γονέων που ανταποκρίνονται στις δύο αυτές κατηγορίες δεν παρουσιάζεται.

Η εγκυρότητα και η ακρίβεια του εργαλείου για τη συλλογή των δεδομένων αποτελεί θέμα συζήτησης, ανεξαρτήτως της λήψης διαφόρων ασφαλιστικών μέτρων. Η αξιοπιστία και η εγκυρότητα του περιεχομένου των απαντήσεων ίσως να θεωρηθεί υποκειμενική, αφού οι μελετητές δεν μπορούν να

είναι βέβαιοι ότι οι αποκριτές αισθάνονται και πράττουν με τον ίδιο τρόπο που λένε ότι το κάνουν. Η επιλογή του δείγματος ανάμεσα σε τελειόφοιτους της Μέσης εκπαίδευσης, ίσως να εξασφάλιζε πιο αντιπροσωπευτικά ευρήματα σε σχέση με το θέμα της μελέτης. Το δείγμα της παρούσας μελέτης αφορά άτομα που έχουν ήδη καταλήξει στην επιλογή των σπουδών τους και ήδη, έχουν ενεργητική εμπλοκή στη Νοσηλευτική. Αντίθετα, οι τελειόφοιτοι της Μέσης εκπαίδευσης βρίσκονται ακόμη στο στάδιο της αναζήτησης για την επιλογή της επαγγελματικής καριέρας τους.

Παράλληλα, η αντιπροσωπευτικότητα και οι προοπτικές για περαιτέρω γενίκευση των ευρημάτων της παρούσας θα ενισχύονταν σημαντικά, στην περίπτωση επιλογής ολό

της Νοσηλευτικής σε σχέση με τους άλλους κλάδους σπουδών. Πιθανόν η Νοσηλευτική να μην αποτελούσε καν επιλογή ή να ιεραρχήθηκε 2η ή 3η στη σειρά, μεταξύ των άλλων κλάδων

4. Ανάλυση και Συζήτηση αποτελεσμάτων 4.1 - Ποσοτικά αποτελέσματα

Ο αριθμός των φοιτητών του δείγματος ανέρχεται στα **154** άτομα εκ των οποίων, οι **106** είναι φοιτήτριες και οι **48** είναι φοιτητές (**πίνακας 1**) Η εκατοστιαία κατανομή της συχνότητας του φύλου παρουσιάζει δυσανάλογα ευρήματα σε σχέση με τις διεθνείς μελέτες (**Slreuberi, 1994; Boughn & Lentini A, 1999**). Τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών αποδεικνύουν ότι οι άνδρες που επιλέγουν

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
Συχνότητα μεταβλητής του φύλου

Φύλο	Συχνότητα	% Κατανομή
Άνδρες	48	31,2
Γυναίκες	106	68,8

κληρου του πληθυσμού των φοιτητών της Νοσηλευτικής σχολής (πρωτοετείς, δευτεροετείς, τριτοετείς και τελειόφοιτοι). Επιπλέον θα επέτρεπε συγκρίσεις σε αποτελέσματα δηλώσεων από άτομα που κατέληξαν στην Νοσηλευτική μέσα στο χρονικό διάστημα 1999 - 2004. Ο διαθέσιμος χρόνος και τα μέσα διεξαγωγής της παρούσας περιόριζαν την επιθυμία και πρόθεση των μελετητών στην επιλογή τέτοιου εγχειρήματος. **Αναμφίβολα, το εγχείρημα αυτό αποτελεί μία δελεαστική πρόκληση για διαχρονική ερευνητική πρόταση στο μέλλον.**

Τα υποκείμενα διερευνούνται ποικιλοτρόπως, ως προς τους παράγοντες που ώθησαν την επιλογή της Νοσηλευτικής. Ωστόσο, σε κανένα σημείο του ερωτηματολογίου δεν περιλαμβάνεται δήλωση ή δηλώσεις για μέτρηση του βαθμού ιεράρχησης της επιλογής

Νοσηλευτική ανέρχονται σε ποσοστό μόλις **3%**. Το ποσοστό του **31,2%** για τα Κυπριακά δεδομένα αποτελεί ένα αξιοσημείωτο γεγονός, αφού εκδηλώνει μεγαλύτερη προτίμηση επιλογής της Νοσηλευτικής από τους άνδρες της Κύπρου, σε σύγκριση με τους άνδρες των περισσότερων χωρών της αλλοδαπής.

Η πλειοψηφία του δείγματος (**57,8%**) διαμένει μόνιμα σε χωριό. Η κατανομή συχνότητας που υπερσχύει στο μορφωτικό επίπεδο του πατέρα αφορά απόφοιτους λυκείου **30,5%** και τεχνικών σχολών **24,2%**. Το μορφωτικό επίπεδο της μητέρας κατανέμεται ιεραρχικά σε απόφοιτες λυκείου **45,5%** και δημοτικού **29,9%**. Το επίπεδο πανεπιστημιακής μόρφωσης για τον πατέρα εμφανίζεται στο **4,6%** ενώ για τη μητέρα στο **7,7%**. Με βάση τα πιο πάνω αποτελέσματα μπορεί να υποστηρικτεί ότι το επίπεδο μόρφωσης των γονέων του δείγματος ίσως να επηρεάζεται από

τον τόπο της διαμονής τους. Η διαμονή στο χωριό προσφέρει λιγότερες ευκαιρίες και επιλογές για υψηλή ακαδημαϊκή μόρφωση. Πιθανόν, η Νοσηλευτική να επιλέγθηκε από τα υποκείμενα για τους ίδιους ακριβώς λόγους και σε άμεση συνάρτηση με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων τους.

Αντίθετα, ανάλογα με τις ενδείξεις στα κριτήρια f-iesf διαφαίνεται ότι τόσο το φύλο, όσο και ο τόπος διαμονής δεν επηρέασαν καθόλου στην επιλογή της Νοσηλευτικής. Ωστόσο, οι **Muldon & Reilly (2003)** επισημαίνουν ότι οι γυναίκες παρουσιάζουν μεγαλύτερη τάση στην επιλογή της Νοσηλευτικής παρά οι άνδρες. Το δείγμα εκδηλώνει ποικίλους παράγοντες παρακίνησης για επιλογή της Νοσηλευτικής, ανεξάρτητα του φύλου και του τόπου διαμονής τους. Ως εκ τούτου επισημαίνεται ότι, οι πιο πάνω ανεξάρτητες μεταβλητές δεν δρουν καθοριστικά στην επιλογή των νοσηλευτικών σπουδών για τα Κυπριακά δεδομένα. Οι παράγοντες αυτοί, ίσως να καθορίζουν τα πλαίσια της προσέλευσης και παρακίνησης των ατόμων για επιλογή του κλάδου των νοσηλευτικών σπουδών σε εθνικό επίπεδο.

Η μελέτη των παραγόντων παρακίνησης αρχικά επικεντρώνεται στο βαθμό και την πηγή της ενημέρωσης που έτυχαν τα άτομα αυτά όσον αφορά τις νοσηλευτικές σπουδές, πριν την τελική επιλογή της καριέρας τους. Ο **πίνακας 2** απεικονίζει τα αποτελέσματα των δηλώσεων του δείγματος για την ενημέρωση του σχετικά με τις νοσηλευτικές σπουδές.

Όπως διαφαίνεται τη σημαντικότερη πηγή

ενημέρωσης αποτελούσαν άτομα του οικείου κοινωνικού περιβάλλοντος τους, είτε αυτά ήταν επαγγελματίες της Νοσηλευτικής **X= 3,94** είτε η οικογένεια και οι συγγενείς **X= 3,60**. Οι εκστρατείες διαφώτισης του Υπουργείου Υγείας και τα ΜΜΕ προσέφεραν τη φτωχότερη ενημέρωση και βαθμονομούνται αντίστοιχα, με το χαμηλότερο μέσο όρο **X= 1,67** και **X= 1,58**.

Ωστόσο, η ουσιαστική και αποτελεσματική ενημέρωση δεν αποτελεί το μοναδικό μοχλό έλξης. Οι στατιστικά σημαντικότεροι λόγοι που οδήγησαν στην τελική απόφαση για την επιλογή του νοσηλευτικού επαγγέλματος, με σειρά προτεραιότητας αφορούν την επιθυμία για παροχή βοήθειας στο συνάνθρωπο (**X=4,41- TA=,798**), το σταθερό μηνιαίο εισόδημα (**X=4,24- TA=,975**), τη σίγουρη εργοδότηση (**X=4,15- TA=,948**) και τις προοπτικές επαγγελματικής ανέλιξης (**X=4,07- TA=,957**) (**πίνακας 3**).

Η εκδήλωση της επιθυμίας για παροχή βοήθειας στο συνάνθρωπο αποτελεί τη δημοφιλέστερη απάντηση των ερωτηθέντων σε παγκόσμια κλίμακα. Το παράδοξο φαινόμενο που εντοπίζεται στη συγκεκριμένη περίπτωση αφορά τις αντικρουόμενες δηλώσεις περί φτωχικής ενημέρωσης από πλευράς Υπουργείου Υγείας και ΜΜΕ αφενός και αφετέρου, την άριστη επίγνωση των επαγγελματικών ωφελημάτων και δυσχερειών του επαγγέλματος της νοσηλευτικής.

Η άριστη επίγνωση των αρνητικών χαρακτηριστικών παραμέτρων του επαγγέλματος γίνεται εμφανής. Τα αποτελέσματα

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Ενημέρωση για τις νοσηλευτικές σπουδές

Δηλώσεις	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
Εκστρατεία διαφώτισης του Υπουργείου Υγείας	1,67	,916
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ)	1,58	,766
Λειτουργό επαγγελματικού προσανατολισμού	2,95	1,295
Οικογένεια - Συγγενείς	3,60	1,174
Φίλους	3,05	1,265
Νοσηλευτή/ες που γνωρίζω	3,94	1,195

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
Σημαντικότεροι λόγοι για επιλογή

Δηλώσεις	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
Σίγουρη εργοδότηση	4,15	,948
Σταθερό μηνιαίο εισόδημα	4,24	,957
Προοπτικές επαγγελματικής ανέλιξης	4,07	,944
Επιθυμία για παροχή βοήθειας στο συνάνθρωπο	4,41	,798

υποστηρίζουν ότι οι συνθήκες και το ωράριο εργασίας αποτελούν σημαντικούς λόγους για αποτροπή της επιλογής της Νοσηλευτικής. Η μηδαμινή παρότρυνση του επαγγελματικού προσανατολισμού και η αποτυχία εισδοχής σε

ουδέτερα. Το σημείο που πιθανό να χρήζει ιδιαίτερης συζήτησης και προβληματισμού τόσο από τους επαγγελματικούς φορείς της Νοσηλευτικής όσο και από την ευρύτερη νοσηλευτική κοινότητα της Κύπρου, αφορά τα

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
Σημαντικότεροι λόγοι για αποτροπή

Δηλώσεις	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
Συνθήκες εργασίας	2,66	1,122
Ωράριο εργασίας	2,75	1,237
Επιθυμία και παρότρυνση γονέων	2,98	1,439
Παρότρυνση λειτουργού επαγγελματικού προσανατολισμού	2,08	1,204
Αποτυχία εισδοχής σε άλλο κλάδο σπουδών	1,93	1,316

άλλο κλάδο σπουδών αποτελούν τους λιγότερο σημαντικούς λόγους που οδήγησαν στην επιλογή του νοσηλευτικού επαγγέλματος. (πίνακας 4).

Οι δηλώσεις που αφορούν τα λοιπά χαρακτηριστικά του επαγγέλματος απεικονίζονται στον πίνακα 5 και βαθμονομούνται

επίπεδα της κοινωνικής υπόληψης του επαγγέλματος.

Ο μέσος όρος βαθμονόμησης $X=3,52$ στη δήλωση «θεσμοθετημένο σύστημα επαγγελματικής ανάπτυξης» ίσως να αξιώνει την επαναξιολόγηση του δείγματος σε μεταγενέστερο στάδιο. Η χαμηλή αποτίμηση στη

ΠΙΝΑΚΑΣ 5
Ουδέτεροι Λόγοι

Δηλώσεις	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
Θεσμοθετημένο σύστημα επαγγελματικής ανάπτυξης	3,52	1,064
Προσωπική κλίση σε επαγγέλματα υγείας	3,65	1,129
Εργασιακή ικανοποίηση	3,70	1,103
Κοινωνική υπόληψη του Νοσηλευτικού επαγγέλματος	3,15	1,145

δήλωση αυτή, πιθανό να οφείλεται στην πλημμελή ενημέρωση ή άγνοια των υποκειμένων για τις πιο πάνω πληροφορίες. Τα άτομα που συγκαταλέγονται στην πρωτιά των πηγών ενημέρωσης για τη Νοσηλευτική (νοσηλευτές, οικογένεια - φίλοι) προφανώς να παραλείπουν ή να αγνοούν τις πληροφορίες αυτές.

4.2 - Ποιοτικά αποτελέσματα

Η πρώτη ερώτηση αφορούσε τις πηγές της καλύτερης ενημέρωσης που έτυχαν πριν την εισδοχή τους στη Νοσηλευτική Σχολή (πίνακας 6).

Η μεγαλύτερη συχνότητα κατανομής των κωδικοποιημένων δηλώσεων εντοπίζεται κατά **πρώτον** στην ενημέρωση από νοσηλευτές ή φοιτητές της νοσηλευτικής σχολής και κατά **δεύτερον**, από το σχολείο και συγκεκριμένα από τους καθηγητές του επαγγελματικού προσανατολισμού. Η φτωχότερη ενημέρωση

και η προσωπική ικανοποίηση που προσδοκούν να λάβουν μέσα από την προσφορά αυτή) - **55,8%**

2. η σίγουρη εργοδότηση και επαγγελματική αποκατάσταση **-29,8%**
3. οι μισθοδοτικές απολαβές **-16,8%**

Η μικρότερη επιρροή ως προς την τελική απόφαση τους για επιλογή των νοσηλευτικών σπουδών διαδραματίστηκε από :

1. την οικονομική κατάσταση της οικογένειας - **4,5%**
2. σύμβουλο επαγγελματικού προσανατολισμού - **1,3%**
3. τις προηγούμενες εμπειρίες της προσωπικής επαφής με τη νοσηλευτική, π.χ. η νοσηλεία κάποιου συγγενή, γνωστού ή φίλου, ή ακόμη και η δική τους εμπειρία ως ασθενείς ή κατά την εβδομάδα εργασίας. **-7,3%**

ΠΙΝΑΚΑΣ 6
Σημαντικότερες πηγές ενημέρωσης

Βαθμολογία προτεραιότητας	Δηλώσεις πηγών ενημέρωσης	%
1	Νοσηλευτές και φοιτητές νοσηλευτικής	54,5
2	Επαγγελματικός προσανατολισμός	32,5
3	Φίλοι και συγγενείς	22,1
4	Ενημερωτικά έντυπα	7,8
5	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ)	3,9
6	Σεμινάρια - Οργανώσεις - Εκπαιδευτική έκθεση	3,9
7	Λοιποί επαγγελματίες υγείας (Ιατροί, Φαρμακοποιοί κα)	3,2

προέρχεται από τα Μ Μ Ε, τα διάφορα εκπαιδευτικά σεμινάρια και οργανώσεις, καθώς και τους λοιπούς επαγγελματίες υγείας.

Οι κυριότεροι λόγοι που έκριναν την τελική απόφαση τους, όπως αυτοί καθορίζονται με σειρά προτεραιότητας μέσα από τις δηλώσεις του δείγματος ήταν :

1= η αγάπη τους για την Νοσηλευτική ως επάγγελμα και λειτούργημα (προσφορά φροντίδας στον πάσχοντα συνάνθρωπο

Το παράδοξο που παρατηρείται είναι ότι, παρόλο που στην πρώτη ερώτηση φάνηκε ότι η καλύτερη και πληρέστερη ενημέρωση προερχόταν από νοσηλευτές και από καθηγητές του επαγγελματικού προσανατολισμού εντούτοις, στη δεύτερη ερώτηση φάνηκε ότι η τελική επιλογή τους για τις νοσηλευτικές σπουδές δεν επηρεάστηκε καθόλου από τα προαναφερθέντα άτομα. Ως εκ τούτου και σε συνάρτηση με τα ευρήματα των δύο κυριωτέρων λόγων επιλογής, δύναται να

επισημανθεί ότι η τελική απόφαση τους για εισδοχή στη Νοσηλευτική αφορούσε καθαρά εσωτερικά και προσωπικά κίνητρα.

Στο ερώτημα «**Γιατί οι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης αποφεύγουν τις νοσηλευτικές σπουδές**» οι κυριότεροι λόγοι που εντοπίζονται αφορούν και ουσιαστικά συνοψίζονται στις κακές συνθήκες που επικρατούν στο επάγγελμα.

Στην πρώτη κατηγορία κατατάσσονται οι ανθυγιεινές συνθήκες όπως π.χ. κίνδυνοι από τα λοιμώδη, μεταδοτικά νοσήματα, ο φόρτος εργασίας, καθώς και η υπευθυνότητα των καθηκόντων του νοσηλευτή στον κλινικό χώρο **(46,7%)**. Στις ανθυγιεινές συνθήκες κατατάχθηκαν επίσης οι ψυχοφθόρες διαδικασίες οι οποίες συχνά χαρακτηρίζουν το επάγγελμα και έχουν σχέση με την συχνή επαφή των νοσηλευτών με τον ανθρώπινο πόνο, την στεναχώρια αλλά και την απώλεια ανθρώπινων ζωών.

Το ωράριο εργασίας, τόσο σαν φοιτητές όσο και σαν μελλοντικοί επαγγελματίες, αναφέρεται ως δεύτερος λόγος αποφυγής των νοσηλευτικών σπουδών. **(22,1%)** Συγκεκριμένα, για το φοιτητικό ωράριο αναφέρουν ότι δεν αισθάνονται ως φοιτητές αλλά ως «**εργατικά χέρια του κλινικού χώρου**». Όσον αφορά το μελλοντικό τους ωράριο, προβληματίζονται για το σύστημα βάρδιας και όλα τα πιθανά προβλήματα που προκύπτουν από αυτό.

Ο τρίτος σε ιεράρχηση λόγος αποφυγής είναι η κοινωνική υπόσταση του επαγγέλματος της νοσηλευτικής **(17,5%)** και αυτό, όπως εκδηλώνεται μέσα από τις πρότυπες δηλώσεις τους, λόγω «**κάποιων παλαιών προκαταλήψεων**» αλλά και «**λόγω ανεπαρκούς θετικής ενημέρωσης**».

4.2 - Σύγκριση Ποσοτικών και Ποιοτικών αποτελεσμάτων

Γενικά, η σύγκριση των αποτελεσμάτων της ποσοτικής και της ποιοτικής ανάλυσης παρουσιάζουν αρκετά σημεία σύγκλισης. Ωστόσο, τα σημεία σύγκρουσης δεν φαίνεται να απουσιάζουν εντελώς και σε αρκετές μάλιστα περιπτώσεις, εμφανίζουν ορισμένες

παράδοξες αλληλοσυνδέσεις με τα σημεία ταύτισης. Το πρώτο σημείο ταύτισης εντοπίζεται στα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Το φύλο και ο τόπος διαμονής δεν φαίνεται να διαδραματίζουν στατιστικά σημαντικό ρόλο στην επιλογή ή στη λήψη της τελικής απόφασης για εισδοχή στη νοσηλευτική. **Η επιλογή και η τελική απόφαση κρίθηκε πρωτίστως μέσα από εσωγενή κίνητρα και τις ατομικές προσδοκίες των υποκειμένων.**

Η σημαντικότερη πηγή ενημέρωσης πριν την επιλογή των νοσηλευτικών σπουδών προέρχεται από τους νοσηλευτές και τους φοιτητές της Νοσηλευτικής. Το εύρημα αυτό εμφανίζεται και τεκμηριώνεται έγκυρα και αξιόπιστα μέσα από το συγκερασμό των ποσοτικών και ποιοτικών αποτελεσμάτων Ωστόσο, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι παρόλο που η πλειοψηφία του δείγματος δηλώνει, τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά, να έτυχε «εκτεταμένης ενημέρωσης» από άτομα που εμπλέκονται ενεργά στη νοσηλευτική εντούτοις, η παρότρυνση για επιλογή της νοσηλευτικής από τα άτομα αυτά ήταν μηδαμινή.

Η δεύτερη κατά σειρά πηγή ενημέρωσης όπως παρουσιάζεται στα ποσοτικά αποτελέσματα ήταν η οικογένεια ή οι συγγενείς και οι φίλοι. Αντίθετα, η ποιοτική προσέγγιση αναφέρει ως δεύτερη πηγή ενημέρωσης τον θεσμό του επαγγελματικού προσανατολισμού. Εντούτοις, ο θεσμός αυτός παρουσιάζει χαμηλά ποσοστά συχνότητας στην κατανομή των πηγών ενημέρωσης κατά την ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων. **Κατά την ποιοτική ανάλυση φάνηκε δε εντονότερα, ότι η παρότρυνση από τους νοσηλευτές και τον επαγγελματικό προσανατολισμό ουσιαστικά διαδραμάτισε μηδαμινό ρόλο.** Τα άτομα που ενημερώνουν για τη νοσηλευτική, ουσιαστικά δεν παροτρύνουν την επιλογής της.

Οι κυριότεροι λόγοι προσέλκυσης της επιλογής των νοσηλευτικών σπουδών, όπως αυτοί εκδηλώνονται μέσα από την ποιοτική προσέγγιση, αφορούν προσωπικά /ενδογενή κίνητρα, αλλά συνάμα την προσδοκία για εξασφαλισμένη επαγγελματική και οικονομική

αποκατάσταση. Τα ποιοτικά αποτελέσματα συγκλίνουν, ταυτίζονται και επαληθεύουν πλήρως τα ποσοτικά.

Οι «**κακές συνθήκες εργασίας**» επισημαίνονται τόσο στα ποσοτικά όσο και στα ποιοτικά ευρήματα και ιεραρχούνται σαν ο κυρίαρχος παράγοντας για πιθανολογούμενη απόρριψη των νοσηλευτικών σπουδών. Το σημείο αυτό παρουσιάζει στατιστικά σημαντική θετική αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο προσεγγίσεων στη συλλογή των δεδομένων. Αρχικά, η ποσοτική προσέγγιση περιορίζεται στην αναφορά και μόνον του όρου «**συνθήκες εργασίας**» αναμένοντας την κλιμάκωση των δηλωτικών τάσεων των υποκειμένων. Ακολούθως, η ποιοτική προσέγγιση συνηγορεί και ενισχύει τα ποσοτικά αποτελέσματα, αφού μέσα από τις δηλώσεις των υποκειμένων ο όρος επεξηγείται, διευκρινίζεται και τεκμηριώνεται. Οι συνθήκες εργασίας, λοιπόν, ορίζονται στο φόρτο και στην ευθύνη των καθηκόντων, στο σύστημα βάρδιας, στις ψυχοφθόρες διαδικασίες καθώς και στο «**ανθυγιεινό περιβάλλον**».

Η κοινωνική αποτίμηση της Νοσηλευτικής αποτελεί συχνότατη δηλωτική τάση μέσα από τα ποιοτικά δεδομένα, ενώ στα ποσοτικά καταλαμβάνει μια στάση ουδετερότητας. Το σημείο αυτό χρήζει ιδιαίτερης αναφοράς, αφού κατά την ποσοτική προσέγγιση φαίνεται να διαδραματίζει ουσιαστικά ουδέτερο ρόλο ως παράγοντας για πιθανολογούμενη απόρριψη του επαγγέλματος. Από την άλλη πλευρά, κατά την ποιοτική προσέγγιση επισημαίνεται ότι η κοινωνική αποτίμηση του νοσηλευτικού επαγγέλματος διατηρεί χαμηλά επίπεδα και διαδραματίζει το δεύτερο κυριότερο ρόλο για αποτροπή της επιλογής της Νοσηλευτικής.

5. Συμπεράσματα και Εισηγήσεις

Τα ευρήματα τεκμηριώνουν ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές του φύλου και του τόπου διαμονής δεν επηρεάζουν την καταληκτική απόφαση για επιλογή των Νοσηλευτικών σπουδών. Ο ισχυρισμός αυτός διεκδικεί αξιώσεις γενίκευσης σε εθνικό επίπεδο και ταυτίζεται άμεσα με τα αποτελέσματα της Αηφονίου (1987). Προφανώς, τα δεδομένα των

δημογραφικών χαρακτηριστικών παρουσιάζονται αμετάβλητα κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών.

Οι σημαντικότεροι παράγοντες για την επιλογή της νοσηλευτικής στην Κύπρο, ιεραρχούνται ανάλογα και περιλαμβάνουν, την

αγάπη για τη νοσηλευτική, την επιθυμία για προσφορά προς το συνάνθρωπο καθώς και τις ατομικές προσδοκίες για εξασφαλισμένη επαγγελματική και οικονομική αποκατάσταση.

Παράλληλα, ένα από τα κρισιμότερα ευρήματα της παρούσας μελέτης τεκμηριώνεται στο φαινόμενο ότι, η τελική απόφαση για

εισδοχή στη νοσηλευτική αφορούσε αποκλειστικά εσωγενή κίνητρα και δεν ήταν καθόλου προϊόν παρότρυνσης από οποιονδήποτε άλλο άτομο, φορέα ή θεσμό. Το σημείο αυτό παρουσιάζει σημαντική διαφορετικότητα με τα ευρήματα της **Antoniou (1987)** όπου η θετική παρακίνηση από τους γονείς και τους επαγγελματίες υγείας του οικείου κοινωνικού περιβάλλοντος αποτελούσε το δεύτερο σημαντικό λόγο για την επιλογή της Νοσηλευτικής. Ως εκ τούτου, εξάγεται το συμπέρασμα ότι, πιθανόν τα άτομα που δρούσαν σαν «παρακινήτες» πριν από μια εικοσαετία έπαψαν να παροτρύνουν, είτε οι «παρακινούμενοι» έπαψαν να επηρεάζονται. Μέσα από το πρίσμα των πιο πάνω ισχυρισμών / σεναρίων, ίσως να προκύπτει η ανάγκη της εισήγησης για περαιτέρω ερευνητική δραστηριότητα. Τα ερωτηματικά που εγείρονται ποικίλουν και διάφορες εικασίες προκαλούνται. Η αποφυγή της παρότρυνσης από τους γονείς μήπως οφείλεται στη χαμηλή κοινωνική αποτίμηση του επαγγέλματος! Οι «**παρακινούμενοι**» μήπως έπαψαν να επηρεάζονται λόγω μειωμένης τάσης επηρεασμού ή μήπως, λόγω της αυξημένης ατομικής ανεξαρτησίας και αυτόνομης βούλησης των εφήβων της σύγχρονης εποχής. Η εικόνα της νοσηλευτικής και το επίπεδο της κοινωνικής αποτίμησης του νοσηλευτικού επαγγέλματος στην Κύπρο, όπως διαφαίνεται μέσα από τα ευρήματα, προτρέπει ιδιαίτερο προβληματισμό και αναστοχασμό από τα οργανωμένα σύνολα και τους αρμόδιους φορείς της Νοσηλευτικής. Η προβολή της νοσηλευτικής εικόνας στο πεδίο των ΜΜΕ και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, ίσως να

χρήζει περισυλλογής και σημαντικής βελτίωσης. Η αντικειμενική και πλήρης ενημέρωση αναμένεται να προσελκύσει περισσότερα άτομα ή άτομα με δυνατότερη κλήση στο επάγγελμα. Το σύνολο των υποψηφίων που αναμένεται να προκύψει μέσα από μια τέτοια ενημέρωση, εκτιμάτε ότι θα προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες και προοπτικές για την επιλογή των μελλοντικών **«ποιοτικών επαγγελματιών της νοσηλευτικής»**. Η αντικειμενική γνώση των χαρακτηριστικών παραμέτρων του νοσηλευτικού επαγγέλματος πριν την επιλογή του, οφείλεται στην καλά οργανωμένη και επιτυχημένη ενημέρωση / προβολή της Νοσηλευτικής. Το κύρος του επαγγέλματος και κατά συνέπεια η προσέλκυση **«ποιοτικών επαγγελματιών»** εξαρτώνται και επηρεάζονται άμεσα από μια τέτοια ενημέρωση / προβολή.

Το παράδοξο των ευρημάτων στη συγκεκριμένη περίπτωση εντοπίζεται στο γεγονός ότι παρόλο που το δείγμα δηλώνει ελλιπή ενημέρωση για το επάγγελμα εντούτοις, εκδηλώνει ουσιαστική γνώση για τα πάντα που αφορούν τόσο τα επαγγελματικά ωφέληματα όσο και τις δυσχέρειες της νοσηλευτικής. Ταυτόχρονα, το γεγονός αυτό φαίνεται να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην επιλογή ή τη λήψη της τελικής απόφασης για εισδοχή στη Νοσηλευτική. Τα άτομα που κατά κύριο λόγο ενημερώνουν για τα χαρακτηριστικά του νοσηλευτικού επαγγέλματος, ουσιαστικά δεν παροτρύνουν την επιλογή του.

Η ανάγκη για ανατροφοδότηση και αναπροσαρμογή των εκστρατειών διαφώτισης του Υπουργείου Υγείας είναι εμφανής. Ο αριθμός και η ποιότητα των υποψηφίων για εισδοχή στη νοσηλευτική εκπαίδευση δεν αποτελεί κατά κάποιον τρόπο, προϊόν μιας τέτοιας εκστρατείας. Η περαιτέρω διερεύνηση του θέματος εκτιμάται όπως προσφέρει επιπρόσθετα δεδομένα που ίσως να αναβαθμίσουν τη στρατηγική και το περιεχόμενο στις εκστρατείες αυτές. Μια καλά οργανωμένη και επιτυχημένη εκστρατεία διαφώτισης για τη Νοσηλευτική στο χώρο των αποφοίτων της Μέσης εκπαίδευσης, η οποία θα υπογραμμίζει την ποικιλομορφία και αυτονομία της νοσηλευτικής επιστήμης και άσκησης, ίσως να επιφέρει ευεργετικά

αποτελέσματα στην επιλογή των νοσηλευτικών σπουδών. Οι εκστρατείες διαφώτισης στη Βρετανία, ίσως να αποτελεί ένα πρότυπο παράδειγμα προς μίμηση.

Η επιλογή της νοσηλευτικής συνθηθέτερα αποτρέπεται λόγω των συνθηκών εργασίας του επαγγέλματος (φόρτος εργασίας, ευθύνη καθκόντων, σύστημα βάρδιας, ψυχοφθόρες διαδικασίες, πιθανοί κίνδυνοι από το ανθυγιεινό περιβάλλον). Ταυτόχρονα και χωρίς να παραβλέπεται, η χαμηλή κοινωνική αποτίμηση της νοσηλευτικής αποτελεί έναν εξίσου σημαντικό λόγο για απόρριψη της επιλογής του επαγγέλματος.

Η αναπροσαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος των Νοσηλευτικών σπουδών στη χώρα μας, δύναται να προσανατολιστεί ή να καθοδηγηθεί, μερικώς ή ολικώς, μέσα από τη μελέτη και την κατανόηση των προσδοκιών, των φιλοδοξιών, των κινήτρων, των αξιών, των στάσεων, καθώς και των επαγγελματικών αναγκών των ατόμων που το επιλέγουν.

Οι προοπτικές για γενίκευση των αποτελεσμάτων θεωρούνται ικανοποιητικές. Η αντιπρόσωπε υτικότητα του δείγματος, η αντικειμενικότητα και η ακρίβεια των μετρήσεων, η αξιοπιστία και η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων περιγράφονται και τεκμηριώνονται ουσιαστικά.

Η Νοσηλευτική επιδέχεται έλλειψη αριθμού δυναμικού στελέχωσης σε παγκόσμια κλίμακα κατά τα τελευταία 50 χρόνια. Το φαινόμενο αυτό εκτιμάται να παρατηρηθεί έντονα και στην Κύπρο, ιδιαίτερα μετά την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η επάρκεια σε **«εκκολαπτόμενο»** δυναμικό στελέχωσης ενδεχομένως επιτυγχάνεται, μέσω της μαζικής εισδοχής φοιτητών στη Νοσηλευτική εκπαίδευση. Το ποιοτικό επίπεδο της παρεχόμενης νοσηλευτικής φροντίδας από τους απόφοιτους αυτούς, αναμένεται όπως καθοριστεί και διερευνηθεί κατά το διάστημα της επόμενης δεκαετίας.

Ο προβληματισμός και η επιδίωξη για αρμονική συνύπαρξη του αυξημένου αριθμού δυναμικού στελέχωσης και της μελλοντικής ποιότητας των επαγγελματιών που θα ασκούν τη Νοσηλευτική, εξακολουθεί να υφίσταται.

Η περαιτέρω διερεύνηση και προπαντός η κατανόηση των παραγόντων προσέλκυσης ή αποτροπής της επιλογής του νοσηλευτικού επαγγέλματος θεωρείται ζωτικής σημασίας

για την μελλοντική ποιότητα των επαγγελματιών της Νοσηλευτικής και των επιπέδων στην παροχή φροντίδας υγείας.

Βιβλιογραφία

- Δαμολιάτης, Γ., Μπόσμου, Φ., Γκούβα, Μ. (1991). Σας αρέσει το επάγγελμα σας; **Πρακτικές 18ου Παν. Νοσηλευτικού Συνεδρίου**. Εθνικός Σύνδεσμος Νοσηλευτών Ελλάδας: 306 - 317.
- Κοτζαπασάκη, Σ., Ανδρέα, Σ., Βαρδάκη, Ζ., Κυριακίδου, Ε., Ματζώρου, Μ., Ντίκου, Μ. (2003). Αξίες, στάσεις, και πεπειθήσεις για την ιδανική επαγγελματική σταδιοδρομία στη νοσηλευτική Νοσηλευτική **42** (3): 353 - 363.
- Παπαναστασίου, Κ. (1996). **Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας**. Λευκωσία: Theopress Ltd.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). **Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας**. Τόμος Α & Β. Αθήνα: Έκδοση Συγγραφέα.
- Σαχίνη - Καρδάση, Α. (2000). **Μεθοδολογία Έρευνας: Εφαρμογές στο Χώρο της Υγείας**. 3η Έκδοση. Αθήνα: Βήτα Ιατρικές Εκδόσεις.
- Φασόη, Γ., Κελέση, Μ., Καυγά, Α., Σαουνάτσου, Μ. (1993). Σήμερα σπουδαστές νοσηλευτικής στο ΤΕΙ Αθηνών. Αύριο επαγγελματίες νοσηλευτές στο χώρο της υγείας. **Νοσηλευτική, 32(4), 204-213**.
- Αγγλική
- Antoniou, M. (1987)** Factors affecting attrition among students entering the course for first level nurses in the Cyprus School of Nursing. **Dissertation for B.Ed, University of Wales (unpublished)**.
- Beck, T.C. (2000). The experience of choosing nursing as a career. **Journal of nursing Education, 38(7)**, 320-322.
- Boughn, S., Lentini, A. (1999). Why do women choose nursing. **Journal of nursing education, 38(4)**, 156-161.
- Boughn, S. (2001). Why women and men choose nursing. **Nursing and health care perspectives, 22(1)**, 14-19.
- Muldon, O.T., Reilly, J. (2003). Experience before and throughout the nursing career. **Journal of Advanced Nursing, 43** (1), 93-100.
- Moule, P. (1995). Nurse leaders - Do nurse tutors know them? **Nurse Education Today, 15**. 125-128.
- Ocrainec, G.D. (1994). Perceptions of nursing education held by male nursing students. **Western journal of nursing research, 16**. 94-107.
- Polit, D., & Hungler, B. (1995). **Nursing Research: Principles and Methods**. USA: Lippincott.
- Polit, D., & Hungler, B. (1997). **Essentials of Nursing Research Methods, Appraisals and Utilisation**. Fourth Edition. USA: Lippincott-Raven Publisher
- Schrock, R., (1991). Moral Issues in Nursing Research-in Cormack, D., (ed). **The Research Process in Nursing**. Second Edition. London: Blackwell Scientific Publications.
- Secombe, I., Smith, G. (1996). **In th balance: Registered nurses supply and demand**. Institute of employment studies. Sussex: University of Sussex.

- Stevens, K., Walker, E. (1993). Choosing a career: Why not nursing for more high school seniors? *Journal of nursing education*, 32. 13-17.
- Streubert, H.J. (1994). Male nursing students' perceptions of clinical experience. *Nurse educator*. **19**. 28-32.
- Vanhanen, L., Janhonen, S. (2000). Changes in students' orientations to nursing during nursing education. *Nurse Education Today*, **20**. 654-661.
- While, K., Blackman, M. (1998). Reflections on nursing as a career choice. *Journal of nursing management*, **6**(4), 1365-2834.
- Williams, B., Wertenberger, H.D., Gushuliac, T. (1997). Why students choose nursing. *Journal of nursing Education*, **36**(7), 346-348.
- Wilson, H.S. (1993). *Introducing Nursing Research*. Addison-Wesley Nursing.
- Brown, H.J., Foskett, N.H. (1999). Career desirability: young people perceptions of nursing as a career. *Journal of Advanced Nursing*, **29**(6), 1342.
- Burnard, P. (1994). Searching for Meaning: a method of analyzing interview transcripts with personal computer. *Nurse Education Today*, **14**(2), 111-117.
- Dempsey, P.A., & Dempsey, A.D. (1996). *Nursing Research: Text and Workbook*. Fourth Edition. USA: Little, Brown and Company/
- Dodds, A., Lawrence, J., Wearing, A. (1991). What makes nursing satisfying: a comparison of college students' and registered nurses' views. *Journal of Advanced Nursing*, **16**. 741-753.
- Finneman, K.J., Dassen, T. & Halfen, S.R. (1994). Aggression in Psychiatry: A Qualitative Study Focusing on the Characterization and Perception of Patient Aggression by Nurses Working on Psychiatric Wards. *Journal of Advanced Nursing*, **19**(6), 1088-1095.
- Fitzpatrick, J.M., While, A.E., Roberts, J.D. (1992). The role of the nurse in high quality patient care: a review of the literature. *Journal of advanced Nursing*, **18**. 1448-1497.
- Glossop, C. (2002). Students attrition: use of an exit-interview procedure to determine students' leaving reasons. *Nurse Education Today*. **22**. 375-386.
- Kelly L, Kobb S (1991) A profile of the career development characteristics of young gifted adolescences: Examining gender and multicultural differences *Roe per review* **13**: 202-206.
- Kersten, J., Bakewell, K., Meyer, D. (1991). Motivating factors in a student's choice of nursing as a career. *Journal of nursing Education*, **30**(1), 30-33.
- Larsen, D.P., McGili, J., Palmer, S. (2003). Factors influencing career decisions: Perceptions of nursing students in three types of programmes. *Journal of nursing education*, **42**(4), 168-173.
- Manninen, E. (1998). Changes in nursing student's perceptions of nursing as they through their education. *Journal of Advanced Nursing*. **27**. 390-398.
- Mendez, D., Louis, M. (1991). College students' image of nursing as a career choice. *Journal of nursing Education*, **30**(7), 311-319.
- Βιβλιογραφία
- Cormack, D.F.S. (1991). *The Research Process in Nursing*. Second Edition. Oxford: Blackwell Scientific Publications.
- Gay, L.R. (1987). *Educational Research, Competencies for Analysis and Application*. 3rd Edition. London: Bervill Publishing.
- ICN (2003) - *International Council of Nurses - Nurses: Working with poor, against poverty*. ICN Press release: Information and Action toolkit. Geneva.
- Murray, M., Chambers, M. (1990). Characteristics of students entering different forms of nurse training. *Journal of Advanced nursing*. 15. 1099-1105.
- Treece, E.W, Treece, J.W. (1977). *Elements of Research in Nursing*. 2nd Edition. Saint Louis: Mosby Company
- WHO (1987). - World Health Organization Assignment Report: Nurse Education in Cyprus. *Project No: CYP/HMD/002*